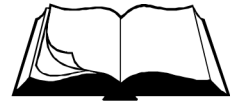

מִי יֵדָע

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 585

שאלות המצוות וביאורי תפילה

אייר תשפ"ו

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

אמר 'היום ל"ג בעומר'

שאלה: בליל י"ח אייר אמר לחברו שיש לו בערב הדלקת "ל"ג בעומר", האם נחשב שיצא יד"ח ולא יכול לספור היום עם ברכה?
תשובה: איתא בשו"ע (ס' תפ"ט סעיף ד') מי ששואל אותו חברו כמה ימי הספירה בזה הלילה, יאמר לו: 'אתמול היה כך וכך', שאם יאמר לו 'היום כך וכך' אינו יכול לחזור ולמנות בברכה, ומפרש המשנ"ב (ס"ק כ"ב) שכבר יצא בזה ידי ספירה למאן דאמר מצוות אינן צריכות כוונה עי"ש.

אולם כל זה אם אמר לו כמה ספירת היום, אבל כשאומר 'היום ל"ג בעומר' או 'הדלקת ל"ג בעומר' מוכח שאין כוונתו לספירת היום כלל, אלא כך הוא השם של היום כאומר 'חג ל"ג בעומר' (וכך אומרים אחד לשני: 'יש לנו טיול בל"ג בעומר'), ויכול לברך ולמנות בברכה. ועוד כיון שאמר רק את הימים בלי השבועות, יש לצרף מה שכתב בשעה"צ (שם ס"ק כ"ח) שיש לסמוך להקל כדעת הסוברים דכיון שרגיל לספור כל יום עם השבועות והיום אמר רק את הימים בלבד, מוכח שאין כוונתו לשם מצוה כלל, ויכול לספור בברכה.

פ' בהר בחקותי

שאלה: בהרבה מקומות נוהגים שהבעל קורא עולה לקריאת התוכחה שהיא עלייה חמישית, מה יעשו אם הבעל קורא הוא כהן או לוי?

תשובה: בפ' בהר יעלו ו' אנשים, והשישי יחבר את שתי הפרשיות ויקרא עוד ג' פסוקים מפ' בחקותי עד 'וישביתם לבטח בארצכם' (עד שני בפ' בחקותי), והשביעי יעלה עוד ג' פסוקים (עליית שני בפ' בחקותי), והבעל קורא שהוא כהן או לוי יעלה "אחרון", מ"ואכלתם ישי" (עליית שליש בפ' בחקותי) עד סוף הפרשה ('ביאור הלכה' ס' תנ"ח ס"ו ד"ה בפסוקים).

שאלה: כשהמנהג שרב בית הכנסת או ראש הישיבה עולה בשבת ל"חזק", ולא רוצים שיפסיד את עליית "חזק", איך ינהגו כשהבעל קורא כהן או לוי?

תשובה: הבעל קורא יעלה לעליית כהן או לוי, ויקרא ברצף עד אחר התוכחה (101 פסוקים לכהן, או 83 פסוקים ללוי), ומשם ישלם את מנין העליות עד סוף הפרשה, וכן אם הקורא לוי ואין כהן, יעלה הלוי "ראשון" ויקרא עד אחר התוכחה כנ"ל.

תספורת בע"ש מברכין סיון

לאילו הנוהגים היתר תספורת מר"ח סיון, השנה שחל ר"ח סיון ביום א', יש אומרים שמותר להסתפר בערב שבת שלפניו (פמ"ג ס' תצ"ג א"א ס"ק ה' כמו כשחל ל"ג בעומר ביום ראשון), ויש אומרים ("חכמת שלמה" שם, ולא דמי ל"ג בעומר ע"ש כמה טעמים).

תפילת השל"ה בשבת

שאלה: השנה (תשפ"ו) שחל ערב ראש חודש סיון בשבת, האם מותר לומר תפילת השל"ה בשבת?

תשובה: כיון שכולה רחניות, אפשר לכתחילה לאומרה בשבת (הגר"ח קניבסקי זצ"ל), וכן בשנת תשס"ט חל ערב ר"ח סיון בשבת והורה הגר"ש אלישיב זצ"ל לאלו שהיו ליד הקבר השל"ה שיכולים להתפלל את התפילה עם כל השמות של הילדים עליהם הוא מתפלל.

שיירי ספר תורה שנשרף

שאלה: הייתי בוילנא וגבאי ביהכ"נ מסר לי חתיכת קלף של ספר תורה מפסוקי הקללות של פרשת בחקותי, שנשאר שם מהשואה לאחר שהנאצים ימח שם שרפו את כל ספרי התורה, האם מותר לתלות את הקלף הזה במסגרת בבית הכנסת לזכר עולם, או חייבים לגזוזו?

תשובה: החיוב לגזוז ספרי קודש או שיירי ספרי קודש, הוא בכדי שלא יבוא לידי ביזיון, אבל אם יש לו שימוש בדרך כבוד או אפילו לחזק בהם לבבות, מותר ועדיף לתלות במסגרת בדרך כבוד שיהיה חיזוק ולזכרון עולם.

בירך ברכה אחרונה על יין, ושותה שאר משקים

שאלה: עשה קידוש ושתה רביעית ופטר בזה את המשקה שישתה בהמשך, אח"כ בירך "שהכל" על דג, ולאחר מכן בירך ברכה אחרונה

"על הגפן", האם יכול להמשיך לשתות את שאר המשקים על סמך ברכת "שהכל" שבירך על הדג?

תשובה: הכלל הוא שיש פטר שאר משקים בין ברכה ראשונה (שו"ע ס' קע"ד סעיף ב'), ובין ברכה אחרונה (שו"ע ס' ר"ח סעיף ט"ז), לכן לאחר שבירך "הגפן" על היין לא היה צריך לברך ברכה על שאר משקים, וממילא ברכת היין האחרונה שפטר את היין פטר גם את שאר המשקים כאילו בירך עליהם ברכה אחרונה.

ולכן אף שבינתיים בירך "שהכל" על הדג הרי באותו זמן לא היה צריך ברכה על המשקים האחרים, ולא חלה עליהם ברכת "שהכל", ולכן לאחר שבירך ברכה אחרונה על היין ונפטרו גם שאר המשקים, אם רוצה להמשיך לשתות צריך לברך שוב ברכת "שהכל".

ברכת "משנה הבריות" על פיל וקוף

שאלה: כשהולך לגן חיות ובדעתו לראות גם פיל וגם קוף, האם יברך ברכת "משנה הבריות" פעם אחת לאחר שראה את שתיהן או שיברך על כל חיה כשרואה אותה?

תשובה: יש לברך על כל חיה וחיה כשרואה אותה, ולא צריך לחכות עד שרואה את שתיהן (הגר"ח קניבסקי זצ"ל בשם מרן ה"חזון איש" זצ"ל).

לקדש עבור אחרים אף שעדיין לא קיבל שבת

שאלה: מי שעדיין לא קיבל שבת, האם יכול לקדש בבית אבות מבעוד יום, עבור הנמצאים שם?

תשובה: איתא בשו"ע (ס' רע"ג סעיף ד') יכול אדם לקדש לאחרים אף שאינו אוכל עמהם, כיון שלהם הוא מקום סעודה, ואפילו הוא כבר יצא ידי קידוש, משום "כל ישראל ערבים זה לזה" (עי' משנ"ב ס"ק י"ז-י"ח).

ב. כל זה משום שאצלו כבר שבת, והוא עצמו נחשב 'בר חיובא' בקידוש, אבל אם הוא עדיין לא קיבל שבת יש להסתפק אם נחשב בר חיובא להוציאם (הגה"ת רע"א ס' רס"ז).

ג. בשעת הדחק שאין מי שיכול להוציאם כגון בבית אבות או בבית חולים והוא גר רחוק משם, אפשר להקל ולסמוך על זה כיון שבידו לקבל שבת (כמובן מדובר לאחר פלג מנחה), ויכול לקדש עבורם אף שהוא עדיין לא קיבל שבת (שו"ת מנחת שלמה" ח"א ס' ג').

חלון שהתנפץ בשבת, ונשארו חלקי זכוכית

שאלה: חלון התנפץ ועדיין נשארו בו שברי זכוכית, האם מותר להוציאם בשבת משום חשש היזק או שאסור משום מלאכת סותר?

תשובה: כתב הרמ"א (ס' ש"ח סעיף ו') שאם נשברו במקום שיכולים להזיק, כגון כלי זכוכית שנשברו על השולחן או במקום שהולכים מותר לטלטל את השברים כדי לפנותם שלא יזקו בהם, עי' שם, דהיינו שהתירו בזה טלטול מוקצה.

אם התנפץ החלון ועדיין נמצאים חלקי זכוכית בתוכו, ויש חשש שיוזקו בו, אסור להוציאם בידים משום מלאכת סותר, ויכול להוציאם ע"י גוי, ואם אין שם גוי מותר לישראל להוציאם כלאחר יד, כגון ברגלו (הגר"ש אויערבאך זצ"ל שש"כ פי"ג ס"ק ק"י).

שימוש בניילון נצמד

שאלה: האם מותר בשבת להשתמש בניילון נצמד או יש בזה משום איסור תופר?

תשובה: שימוש בניילון נצמד, אין בזה משום תופר אף שבשעת העטיפה נצמדות שכבות הניילון ונאחזות זו בזו, מ"מ אין הצמדתן והדבקתן נחשבת כהפיכתן לדבר אחד.

מ"מ פשוט שאסור לקרוע בשבת את הניילון מהגליל משום מלאכת קרוע בשבת, ואם מקפיד על מידתו אסור משום מלאכת מוחתך (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

גמ"ח חברים

שאלה: גמ"ח חברים שאינו מלווה אלא למי ששילם דמי חבר, ורק ע"ז יש לו זכות הלואה, האם מותר לעשות כן או יש בזה משום איסור רבית?

תשובה: מותר לתת דמי חבר לגמ"ח חברים אף שהוא נותן בזה רבית מוקדמת משום שקופת הגמ"ח היא קופת צדקה, והרבית אינה אלא רבית דרבנן, שהרי נותן אותה לפני ההלוואה. אולם היתר זה הינו בתנאי שבגמ"ח לא יתחייב להלוות בכל אופן אלא התורם נותן זאת גם אם בסוף לא ילווה מהגמ"ח. אם בשעת ההלוואה צריך לשלם דמי חבר כתנאי לקבלת ההלוואה למי שלא שילם עד עתה, אסור (ספר "ברית פנחס" פ"ב סעיף ל"ז).

גמ"ח ציבורי או פרטי

◀ **שאלה:** גמ"ח שהקדן שלו שייכת לכספי ציבור או שנעשה ע"י פיקדונות של אנשים, האם מותר להם להלוות ברבית דרבנן? **תשובה:**

א. גמ"ח שהקדן שלו שייכת לכספי ציבור מותר להלוות ברבית דרבנן, אבל גמ"ח פרטי השייך לאדם מסוים או גמ"ח ציבורי שהקדן מפיקדונות של אנשים פרטיים, אסור להלוות ברבית דרבנן.

ב. לכן אם באמצע ההלוואה מבקשים מחלוה ממנו לתרום עבור הגמ"ח, אם זה גמ"ח ציבורי מותר, אבל לגמ"ח פרטי אסור.

ג. אם בכספי הגמ"ח מעורבים כספי ציבור עם כספים של אנשים פרטיים, צריך שהגבאי יתנה שהכספים שהוא נותן ללווים שלבסוף יתנו רבית יהיו מהחלק של כספי הציבור שבגמ"ח, ואז מותרת רבית דרבנן, כל זמן שהלוואות אלו הן עד לגובה כסום כספי הציבור הנמצאים בגמ"ח (ספר "רבינו ברוך" עמ' כ"ג).

מכר מכונת ייבוש יד שניה

◀ **שאלה:** מכר מכונת ייבוש יד שניה, ואצלו היא עבדה מצוין, הילדים של הקונה הלכו להביא את המכונה מבית המוכר, ולאחר שהגיעה לבית הקונה, עבדה יום אחד והפסיקה לגמרי לעבוד, האם יכול הקונה לתבוע להחזיר את הכסף?

תשובה: היות שהילדים של הקונה סחבו את המכונה הביתה, והודו שיכול להיות שהמכונה קיבלה דפיקה בדרך (כידוע שמכונות אלו מאוד עדינות), עפ"י דין אי אפשר לחייב את המוכר משום מקח טעות, היות שיש צד גדול שהתקלה אירעה לאחר צאת המכונה מבית המוכר (ע"י ביה"ל ס' תרי"ז ד"ה ועיי', ובכל זאת אולי לפני משורת הדין יש לפשר ביניהם) (וכדאי להביא מומחה לבדוק מה הסיבה שהמכונה לא עובדת), (הגר"י סילמן שליט"א).

גננת לקחה חופשה ללא תשלום ולבסוף לא יצאה

◀ **שאלה:** גננת תכננה לקחת חופשה ללא תשלום (חל"ת) כדי לנסוע לחו"ל, ופרצה המלחמה, ולמעשה היא לא נסעה, וגם היתה אנוסה מלעבוד, שאר הגננות קיבלו משכורת שלושים וחמישה אחוז (ע"פ הוראות ביה"ד של הגר"נ קרליץ זצ"ל ועוד), האם כיון שבסוף היא לא נסעה צריכה לקבל את התשלום?

תשובה: כתב הגה"ת רע"א (ח"מ ס' שלי"ד) בשם שו"ת רמ"א (ס' נ) שאם חזר בעה"ב מלהשכיר, ואח"כ אירע אונס (שאפילו לא היה חוזר בו ג"כ לא היו עובדים והיה פטור מלשלם), צריך לשלם שכר נתחייב להם, ע"י שם. הרי מבואר שכאשר שיש סיבה לחייב וסיבה לפטור תמיד הראשון קובע.

לפי"ז בנד"ד כיון שכבר סיכמה שלוקחת חופשה נפטור מלשלם, וכיון שבין כך לא היתה עובדת, כבר חל עליהם הפטור ואינה מקבלת תשלום על ימים אלו.

נתקע במעלית והזמין חילוץ ממכבי אש

◀ **שאלה:** נתקע במעלית וצלצל לטלפון החירום שתלוי על קיר המעלית, אך לא ענו לו, לכן צלצל למכבי האש והם חילצו אותו וחייבו אותו ב-650 ₪, הוא תובע החזר ההוצאות מהאחראי על המעלית, אך האחראי ענה לו שהיה באמצע התפילה ולכן לא היה יכול להיענות לקריאה, עם מי הדין?

תשובה: מסתבר מאוד שאפילו אם האחראי על המעלית קיבל את הקריאה, קורה שצריך לחכות שעה או שעתיים, ולכן אי אפשר לחייבו לשלם על התשלום למכבי האש (הגר"י סילמן שליט"א).

ביאורי תפילה

"מזבח חדש בציון תכין"

◀ **שאלה:** בתפילת ראש חודש אומרים: "מזבח חדש בציון תכין ועולת ראש חודש נעלה עליו", מדוע אין אומרים נוסח זה בתפילת שבת ויו"ט, שגם שם מזכירים קרבנות היום? **תשובה:**

א. קרבנות המילואים לעתיד לבוא יתחילו בראש חודש ניסן (רש"י יחזקאל מ"ה, י"א), נמצא שעולת ראש חודש תהיה הקרבן הראשון שיקריבו על המזבח לעתיד לבוא (ע"פ "אבודרהם" סדר ר"ח, ופירש ר"י בר יקר על התפילה, וביתר ביאור בספר "טעמא דקרא" יחזקאל מ"ו).

ב. משום שבכל חודש מהפכין אש של גהינום לרשעים, והמזבח והקרבנות מכפרין על אש של גהינום, לכך תקנו לומר ברי"ח מזבח חדש וקרבנות וכפרה (סידור הרוקח).

ג. בראש חודש שהוא יום חול מותר לבנות מזבח, לכן מזכירים ענין בנין מזבח, משא"כ בשבת ויו"ט שאסור לבנות מזבח לא מזכירים

אותו (מובא בשם רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל), והעירו ע"ז דא"כ למה בחוה"מ לא אומרים כן, וי"ל דלא פלוג בנוסח של שלם רגלים.

ד. עוד י"ל מה שמזכירים "ועולת ראש חדש נעלה עליו", עפ"מ שכתב הרמב"ם (תמידין ומוספין פ"ו ה"ג) "ונותנין האיברים מחצי כבש ולמטה במערבו, ושל מוספין היו נותנין אותן מחצי כבש ולמטה במזרחו, ושל ראשי חדשים נותנין על המזבח למעלה בין קרן לקרן במקום הילוך רגלי הכהנים כדי לפרסמו שהוא ראש חדש", א"כ מדויק מה שאומרים רק ברי"ח "מזבח חדש בציון תכין ועולת ראש חודש נעלה עליו", כי בכל התמידין והמוספין מניחים את האברים על הכבש לפני שמעלים על המזבח, ורק במוסף ר"ח מעלים מיד על המזבח ("יקרא דאורייתא" פ' פנחס בשם "עלי ציון").

"ויחד לבנו לאהבה וליראה..."

◀ **שאלה:** "ויחד לבנו לאהבה וליראה..." הרי קי"ל (ברכות ל"ג): "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים?"

תשובה: מתפללים שהקב"ה יתן לנו את האפשרות לעבוד ולהתחזק ביראת שמים בלי הפרעות.

ברכת "נודה לך..." בברכת המזון

◀ **שאלה:** "נודה לך..." על שהנחת לאבותינו ארץ חמדה טובה... ועל שהוצאתנו ... מארץ מצרים", לכאורה ה"ל להודות על יציאת מצרים שהיתה קודם לכניסה לארץ ישראל?

תשובה:

א. הקב"ה הבטיח כבר לאברהם אבינו שנקבל את ארץ ישראל, וזה היה קודם ליציאת מצרים, ולכן מודים על זה ראשון.

ב. כל התכלית של יציאת מצרים היתה כדי להיכנס לארץ ישראל, ולכן מזכירים אותה קודם, וכעין זה כתוב ב"תורת משה" ל"ח חתם סופר" (ריש פ' כי תבוא).

ג. בברכת המזון כתוב בתורה "ואכלת ושבעת וברכת את ד' אלוהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך", הרי כתוב בהדיא שם לברך על ארץ ישראל ולכן מודים קודם על מה שכתוב בפירוש בתורה.

ד. ברכה זו נקראת ברכת הארץ שזה עיקר הברכה, ולכן מתחילים עם ארץ ישראל.

חידה

◀ מי מצווה מדאורייתא שלא לאכול אכילה גסה?

תשובה לחידה מגיליון 584

◀ **חידה:** אלו דברים מותרים בשבת ואסורים ביום חול? **תשובה:**

א. אם נקראו ציציותיו בביהכ"ס, בשבת מותר להמשיך ללבשו, בחול צריך לפשוט (שו"ע ס' י"ג סעיף ג').

ב. בחול אסור לענות "אמן יהא שמיה רבא" ו"ברכו" בין גאולה לתפילה ובשבת מותר (שו"ע ס' ק"א ס"ק ט').

ג. בחול לא יבצע פרוסה יותר מכביצה ובשבת מותר (שו"ע ס' קס"ז סעיף א').

ד. לא יאכל שום או בצל מעליו אלא מראשו ובשבת מותר (שו"ע ס' ק"ע ס"ק כ"ג).

ה. בחול נהגו לכסות הסכין בברכת המזון, ובשבת א"צ (שו"ע ס' ק"פ).

ו. אם שלחו לו דבר מאכל שיאכלנו בשבת לא יאכלנו בחול אלא בשבת (שו"ע ס' רמ"ב ס"ק ד').

ז. י"א שלוין ברבית לצורך סעודת שבת (ואין הלכה כן), (שם ושעה"צ ט"ו).

ח. אפילו הנוהגים להתפלל ערבית בזמנה, בליל שבת מותר להקדים להתפלל מבעוד יום (שו"ע ס' רס"ז ס"ק ג').

ט. בקריאת התורה בשבת מותר להוסיף עליות, ובחול לא (שו"ע ס' רפ"ב סעיף א').

י. בעל נפש יחמיר שלא לישון ביום שיתין נשמן, ובשבת מותר (שו"ע ס' ד' ס"ק ל"ו).

יא. עצמות שנתפרקו מן הבשר וכד', ביו"ט שחל בחול אסור בטלטול (שו"ע ס' תצ"ה סעיף ד', ומשנ"ב ס"ק י"ז), וביו"ט שחל בשבת יש מתירין ("רב פעלים" או"ח ח"א ס' ל').

יב. סיכך ע"ג מבוי שיש לו לחי או ע"ג באר שיש לו פסין בשבת כשר, בחול פסול (שו"ע ס' תר"ל סעיף ז').

יג. אם בישל גוי כמאכל בן דרוסי וגמרו ישראל, יש אסורים באכילה משום בישולי עכו"ם, ולצורך שבת מותר (שו"ע יו"ד ס' קי"ד סעיף ט').